

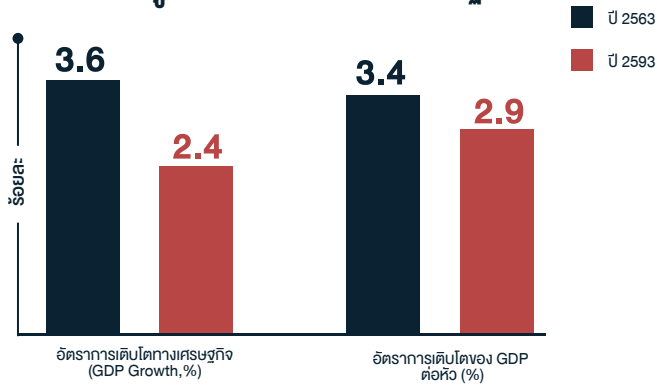
9

เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

สัดส่วนงบประมาณทางสังคมของไทยเพิ่มขึ้นต่อเนื่องในด้านการเกษียณอายุ
ขณะที่ด้านสุขภาพและการศึกษาลดลง

การเข้าสู่สังคมสูงอายุและการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรของไทย กำลังสร้างแรงกดดัน
ต่อเศรษฐกิจ การคลัง และเสถียรภาพทางสังคม การรับมือกับความท้าทายนี้ต้องมีประสิทธิภาพ
จำเป็นต้องอาศัยการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจและสังคมอย่างเป็นระบบ

ผลกระทบการสูงวัยของประชากรต่อเศรษฐกิจไทย

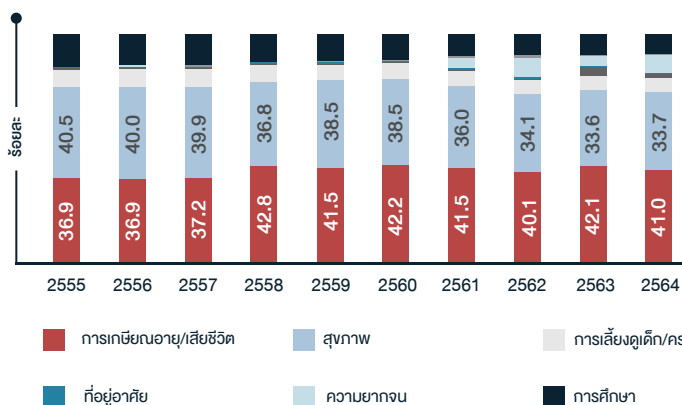

หมายเหตุ: (1) GDP – Gross Domestic Product หรือ ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ
(2) เป็นการคาดการณ์ภายใต้บริบทเศรษฐกิจตามที่เป็นอยู่ (business as usual)
ที่มา: Bandaogo, M. and R. Van Doorn, 2021.

ธนาคารโลกประเมินว่าแนวโน้มประชากรที่เติบโตช้าลง แรงงานที่หดตัว การพัฒนาทุนมนุษย์ที่ล่าช้า และประสิทธิภาพการลงทุนที่ลดลง จะทำให้เศรษฐกิจไทยเติบโตลดลงจากร้อยละ 3.6 ในปี 2563 เหลือเพียงร้อยละ 2.4 ในปี 2593 การชะลอตัวนี้ไม่เพียงกระทบต่อรายได้ประชาชาติ แต่ยังส่งผลกระทบต่อขีดความสามารถในการจัดสรรทรัพยากรสาธารณะเพื่อรองรับความต้องการด้านสุขภาพและสวัสดิการที่เพิ่มขึ้น

แรงกดดันทางการคลังสะท้อนชัดเจนผ่านการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างงบประมาณด้านสังคม ในปี 2567 ใช้จ่ายด้านการเกษียณอายุและการเสียชีวิตเพิ่มขึ้นเป็นสัดส่วนสูงสุดที่ร้อยละ 46.2 ขณะที่รายจ่ายด้านการศึกษาลดลงเหลือเพียงร้อยละ 7.6 สะท้อนการเลื่อนไหลของทรัพยากรจากการลงทุนในคนรุ่นใหม่ไปสู่การดูแลผู้สูงอายุ หากไม่มีการปรับสมดุลอย่างรอบคอบ อาจนำไปสู่วงจรของการลงทุนในทุนมนุษย์ที่ไม่เพียงพอและผลิตภาพแรงงานที่ต่ำลงในระยะยาว

โครงสร้างรายจ่ายงบประมาณด้านสังคม (social budgeting) จำแนกตามลักษณะงาน

ที่มา: (1) Social Budgeting : เครื่องมือในการวิเคราะห์การจัดสรรทรัพยากรทางสังคม พ.ศ. 2566, สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
(2) สรุพัฒนา เลขาพิชัย, 2568

ข้อมูลล่าสุด พบว่า รายจ่ายงบประมาณด้านสังคมมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยสวัสดิการด้าน “การเกษียณอายุ/เสียชีวิต” ยังคงเป็นสัดส่วนรายจ่ายสูงสุด และเพิ่มขึ้นเป็น ร้อยละ 46.2 ของรายจ่ายทั้งหมดในปี 2567 ขณะที่รายจ่ายด้าน “การศึกษา” ลดลงจากประมาณ ร้อยละ 14 ในปี 2555 เหลือเพียง ร้อยละ 7.6

ในระดับครัวเรือน ข้อมูลจากบัญชีกระแสการโอนประชาชาติชี้ว่า การบริโภคของผู้สูงอายุไทยยังไม่ยั่งยืน โดยมีระดับที่สูงกว่ารายได้จากการทำงานและต่ำกว่าช่วงก่อนสูงอายุ หากต้องการรักษาระดับการบริโภคเดิม จำเป็นต้องเพิ่มการทำงานหรือเร่งการออมตั้งแต่อายุยังน้อย สะท้อนความไม่มั่นคงทางการเงินในวัยสูงอายุ ท่ามกลางระบบบำนาญที่ยังไม่ครอบคลุมและการออมส่วนบุคคลที่ยังอยู่ในระดับต่ำ

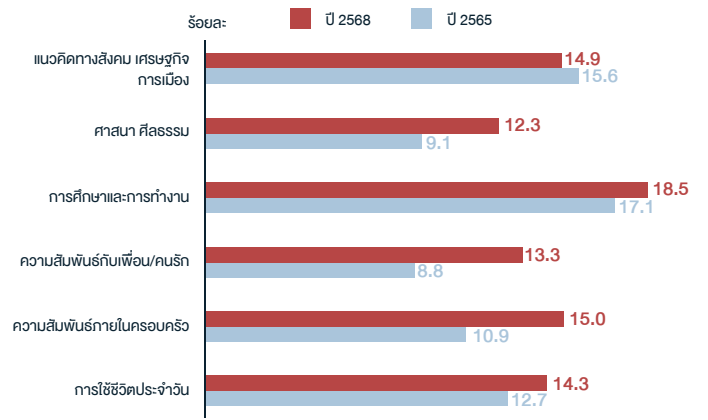
การวิเคราะห์บัญชีกระแสการโอนประชาชาติ (National Transfer Accounts: NTA) พบว่า ค่าการปรับการบริโภค (consumption adjustment) ของประชากรไทยอายุ 49 ปีขึ้นไปเท่ากับ 0.812 หมายความว่า เพื่อให้การบริโภคในวัยสูงอายุมีความยั่งยืน จำเป็นต้องลดการบริโภคลงเหลือ ร้อยละ 81.2 ของระดับเดิม สะท้อนว่าเงินออมในปัจจุบันยังไม่เพียงพอรองรับการบริโภคในอนาคต จึงต้องทำงานมากขึ้น บริโภคน้อยลง (ออมเพิ่ม) ซึ่งหากเลือกไม่ลดการบริโภค ก็จำเป็นต้องทำงานมากขึ้นในวัยนี้โดยรวมประมาณ ร้อยละ 23

หมายเหตุ: ภายใต้อัตราคาดเฉลี่ยคนไทย 76.1 ปี และอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 7 ต่อปี ซึ่งหากอายุคาดเฉลี่ยยืนยาวขึ้น หรืออัตราดอกเบี้ยเพิ่มขึ้น "ค่าการปรับการบริโภค" ก็อาจลดลงไปอีก
ที่มา: วรพหล วงศ์นิยมเกษตร, 2566

ในมิติสังคมและวัฒนธรรม การเปลี่ยนแปลงของโลกการทำงาน เทคโนโลยี และบริบททางสังคม การเมือง กำลังขยายช่องว่างระหว่างรุ่น รายงานสถานการณ์เด็กและครอบครัว ปี 2568 พบว่า ปัญหาสำคัญในครอบครัวคือ “ความคิดเห็นที่ขัดแย้งกัน” โดยเฉพาะในประเด็นการศึกษา การทำงาน ความสัมพันธ์ในครอบครัว และแนวคิดทางสังคม ซึ่งมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเมื่อเทียบกับปี 2565 ความตึงเครียดนี้ไม่เพียงส่งผลต่อสุขภาพจิตของสมาชิกในครอบครัว แต่ยังอาจกระทบต่อความเข้มแข็งของสถาบันครอบครัว ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการดูแลผู้สูงอายุและการถ่ายทอดคุณค่าทางสังคม

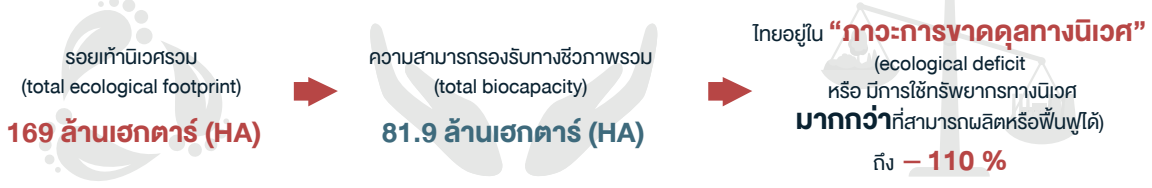
ร้อยละเยาวชนอายุ 15–25 ปี ที่มีความคิดขัดแย้งกับผู้ใหญ่ ในครอบครัวในประเด็นต่าง ๆ มากถึงมากที่สุด ปี 2568

ที่มา: รายงานสถานการณ์เด็กและครอบครัว ประจำปี 2025, ศูนย์ความรุนแรงในวัยเด็กและครอบครัว (คิด for คิดส์)

ด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ประเทศไทยอยู่ในภาวะการขาดดุลทางนิเวศ (ecological deficit) โดยการใช้ทรัพยากรต่อหัวสูงกว่าศักยภาพการรองรับของประเทศกว่าเท่าตัว แม้การลดลงของประชากรอาจบรรเทาแรงกดดันต่อทรัพยากรธรรมชาติในระยะยาว แต่ผลที่แท้จริงขึ้นอยู่กับ การปรับเปลี่ยนรูปแบบการผลิตและการบริโภคของสังคม การสูงวัยของประชากรอาจเป็นโอกาสในการเปลี่ยนผ่านไปสู่เศรษฐกิจหมุนเวียนและการบริโภคที่ยั่งยืน หากมีนโยบายที่เหมาะสมรองรับ

การขาดดุลทางนิเวศของประเทศไทย ปี 2568

หมายเหตุ: รอยเท้านิเวศ (ecological footprint) หมายถึง ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมจากกิจกรรมต่าง ๆ ของประชากร เช่น การปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ การตัดไม้ทำลายป่า การทำเหมือง และการจัดการของเสีย ขณะที่ความสามารถรองรับทางชีวภาพ (biocapacity) คือ ศักยภาพของพื้นที่ในการรองรับและสนับสนุนรอยเท้านิเวศของประชากร เช่น การดูดซับคาร์บอนผ่านป่าไม้ การฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ
ที่มา: Ecological Footprint by Country 2026, World Population Review

การเปลี่ยนแปลงประชากรของไทยกำลังท้าทายทั้งเศรษฐกิจ การคลัง ความสัมพันธ์ทางสังคม และฐานทรัพยากรของประเทศ อนาคตที่ยั่งยืนต้องอาศัยการปรับตัวเชิงนโยบายที่บูรณาการระหว่างรุ่น ระหว่างภาคเศรษฐกิจ และระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ทุกรุ่นสามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีคุณภาพและเป็นธรรม